

Klas Östergren

ORKANPARTYT

— ROMAN OM EN MYT —

Albert Bonniers Förlag

Av Klas Östergren har tidigare utgivits:

Attila 1975

Ismael 1977

Fantomerna 1978

Gentlemen 1980

Fattiga riddare och stora svenskar 1983

Plåster 1986

Ge mig lite sodavatten 1988

Ankare 1988

Handelsmän och partisaner 1991

Under i september 1994

Med stövlarna på och andra berättelser 1997

Tre porträtt 2002

Gangsters 2005

På annat förlag:

Giganternas brunn 1981

Slangbella 1983

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-011604-0

© Klas Östergren 2007

2007

”That the future is a faded song, a Royal Rose or a
lavender spray
Of whistful regret for those who are not yet here to
regret,
Pressed between yellow leaves of a book that has
never been opened.
And the way up is the way down, the way forward is
the way back.”

T.S. Eliot

En stor sekund

Strömmen bröts några minuter före tre på eftermiddagen. Himlen täcktes av tunga regnmoln och hela staden blev mörklagd.

Hanck Orn satt i sitt vardagsrum och lyssnade på orgeln i utsändningen från Storkyrkan. Så kom detta avbrott. Den tystnad som uppstod och det mörker som inträdde väckte först förtret, irritation, för att strax därpå övergå i ett annat mörker som i en vidare mening skulle bestå för lång tid framåt, kanske för resten av hans liv.

Han kunde senare säga det själv till sina få bekanta: ”Hela min tillvaro har förmörkats.” Det lät högtravande och anspråksfullt för att komma från honom. Men de som förstod vad saken gällde kunde överse med det.

Konserten i kyrkan hade pågått i flera generationer. Tonerna hade på senare tid beskrivit ett fallande intervall, det spekulerades bland kännare om det var frågan om en

kadens och vad den i sådana fall kunde förebåda. Men även sådana lyssnare som bara hörde toner rätt och slätt blev gripna av skeendet, inväntade nästa ton i spänd förväntan, diskuterade och spekulerade. Märkvärdiga system för beräkningar av sannolika steg tillhandahölls på var- enda vadhållningsbyrå. Experter och uttolkare som förutspått rätt ton blev omtalade och berömda som orakel.

Hanck deltog sällan i den där hasarden. Tonerna var nog i sig. De kunde förmedla en kraft som verkade välgörande, även om han ofta undrade om den var fångslande eller befriande eller möjligen både och.

Oavsett hur man ser på världen, vad man än väljer att kalla de makter som härskar, kan man aldrig förbigå det som kallas skeendets magi.

Den har del i den mänskliga faktorn, hjärtats rytm, berättandets puls, som det kan arta sig när en historia inleds, förväntningar vaknar och med dem – aningen om att det hela någon gång måste ta slut.

Han hade suttit bekvämt tillbakalutad i en fåtölj. Tonen var densamma som förra gången han lyssnat, några dagar tidigare. En varm, lödig ton. Ett g.

Ett g som kunde skala bort och tränga undan allt det där som man annars gick och tänkte på, all oro som låg och skavde i medvetandet, sådant som det pratades om på staden, gamla krämpor, nya farsoter, pengar, mat för dagen,

och så förstås allt som en far kan tänka om en son, de faror som väntar en pojke här i världen.

Tonen var mäktig, absolut och svävande, tydlig, öppen. Den kunde ge besked om vad som helst. Eller påstå ingenting om man föredrog det. Den bara var där, en solid pelare av ljud, stark och stabil nog att bära upp den avsevärda tyngden av lyssnarnas förväntan.

Till förutsättningarna hörde att den när som helst, vilket ögonblick som helst kunde bytas ut, mot en annan, högre eller lägre och tillsammans med minnet av den gamla beskriva ett intervall, ge en aning om ett större mönster, en tanke, en berättelse som var på väg någonstans, en rörelse man ville följa i varje steg.

Det fanns folk i staden som levt ett långt liv och som lyssnat på orgeln så ofta de kommit åt men som ändå missat vartenda tonbyte. Hanck hade å sin sida prickat in flera. Han kunde till och med förknippa en avgörande händelse i livet med ett visst intervall. En stor sekund.

Nu, den här regniga dagen, inträffade inget sådant. Ändå hade han blivit sittande i sin fåtölj i flera timmar. Fångad och försjunken. Kanske just för att ingenting hände.

Till den här magins väsen hör att den kan upprätta gränser, ibland skarpa och höga och svåra att överträda. De berörda kan framstå som skeendets fångar.

Det är en vanlig erfarenhet, att man finner sig indragen

i ett skeende som redan på ett tidigt stadium pekat åt ett önskat håll, kanske rakt åt helvete, och sedan, när katastrofen är ett faktum, konstaterar man: "Jag kände det på mig redan från början..."

Nu kan detta verka både tröstande och tillfredsställande eftersom de flesta helveten blir uthärdliga när den som hamnat där kan sägas: "Vad var det jag sa!?"

Hela kulturer har försvunnit som skeendets fångar som marscherat i takt mot sin egen undergång, liksom förblindade, bortvända mot en annan tillvaro, försjunkna i en föreställning om någonting annat än det förhandenvarande.

Det som kallas människans frihet handlar då inte om att tillgripa magi för att påverka ödets makter utan snarare om att bryta magin.

Som i olyckor och hjältedåd, när fysiska och andliga förmögenheter sätts på prov, en fullständig närvaro infinner sig, ett tillstånd som kan uppfattas som främmande och som i efterhand gärna beskrivs som: "Det var liksom helt överkligt..."

Olyckshändelser dateras, får en noga angiven plats i tid och rum och förvaras åtskilda tills de svalnat och stelnat och antagit en hanterbar form, varpå de ställs ut på en allmänning där väder och vind nöter bort det unika, lakar ur lidandet och gör dem mer opersonliga. Så småningom

blir de införlivade i en större park med erfarenheter där de låter sig berättas som en historia bland alla andra. Det som en gång bröt magin kan nu återupprätta den.

Olyckans väsen är övervunnet, konsten har ändrat bokföringen, fört upp en skuld bland tillgångarna; tragiken berör ingen längre, den kan vara belysande och lärorik eller rätt och slätt föreställa en underhållande saga i brasans sken om kvällen.

Den olycka som drabbade Hanck Orn behöver inte bestämmas närmare i tid och rum, ställas åt sidan för att svalna och bli hanterlig. Den antog redan från början drag som påminde om de ursprungliga tragedierna.

Han hade haft en bra dag fram till klockan tre. Den var i stort sett alla andra dagar lik och han skulle senare kunna erinra sig allt han gjort in i minsta detalj, så som man gärna återger en rad av händelser i hopp om att finna en förklaring, eller se en mening, om det kunde ha blivit annorlunda, mindre meningslöst.

Hans dagar brukade börja på samma sätt. Så fort han vaknat och kommit ur sängen gick han fram till fönstret mot gatan och drog undan gardinen för att få en uppfattning om vädret. Lyste solen kunde han glänta på fönstret och sticka ut huvudet och titta bort mot Vinterplatsen där den stora monitorn visade uppgifter om de värden som gällde.

När det regnade fick han på motsvarande sätt en uppfattning om vad det var för slags regn. Det var ibland ett riskfyllt företag att sticka ut huvudet eftersom en del nedfall, särskilt i början av regnperioden, var direkt skadliga för ögonen.

Han hade en son. Varje gång han manade grabben att skydda sig mot solen eller regnet kunde han höra sin egen mors röst: "Gå aldrig barhuvad!" Hennes tjat hade varit lika gagnlöst som hans eget: "Det är väl inget fel på den här hatten!" Det hörde väl till livets gång att upprepa sådana uttryck för omtanke. Han ville se det så, att det låtit likadant jämt, att en viss känsla hittat sin form direkt, att det var barnen som en gång lärt de vuxna vad kärlek är.

Det var ett fint och stillsamt regn som föll för tillfället. Regnperioden hade pågått ett tag och de festligheter som begicks vid inträdet av säsongen hade övergått i en vardag fylld av väta.

Hanck Orn var inte särskilt gammal men kunde ändå minnas när de där regnfesterna bara var halvt informella jippon på olika håll i staden, bland invandrare, främst andra och tredje generationens flamländare som lustigt nog fått för sig att välkomna vattnet.

Ganska snart hade arrangemangen vuxit, fått ett eget ceremoniel och bestods numer med officiella helgdagar och festligheter som öppnades av företrädare för förvalt-

ningen. Det borde förstås betyda slut på det roliga, när det spontana övertogs av sådana som ansåg sig representera det allmänna bästa, men kraften i skyfallen var ansenlig och det verkade som om den alstrade ett motstånd mot alla försök att tukta och reglera.

Folk gjorde precis som de ville när regnet kom, även om regnen till en början var fyllda med allt möjligt som var skadligt. Redan efter några dygn blev de skonsammare, luftlagren sköljdes ur, stadens dammiga, nedsmorda gator spolades rena efter många månaders tryckande, stillastående hetta. Regnet kom med en befriande svalka, en välsignad tillgång. Bassänger och magasin fylldes på. Allt kunde tvättas. Kraftförsörjningen var säkrad.

För Hanck betydde regnsäsongen främst oregelbundna arbetstider, att han fick ta dagarna som de kom, en påtvingad frihet som hans son kunde kalla "laissez-faire" med en ton av förakt. Det var väl någon sorts köksfranska för försumligt beteende.

Hans arbete bestod av att reparera och sälja maskiner. Luftfuktigheten inomhus, i hans verkstad, låg ofta runt den nivå som var kritisk för en del metaller. De kunde se rostfria ut, men var det sällan. En sådan här dag, då hans antika hygrometer visade 99% relativ luftfuktighet, valde han att inte ens öppna dörren till verkstaden. Han ville inte äventyra de få maskiner han hade kvar.

Så han gjorde som vanligt när han inte hade något särskilt för sig, gick runt och plockade i lägenheten, ställde skor tillrätta i hallen, hängde upp en rock på en galge, bäddade en säng.

Han gick in i sonens rum och plockade lite där också, städade på det sätt som vuxit fram genom åren, det vill säga på ett sätt som inte fick märkas. Han kunde förvisso hålla på en god stund innan det skulle märkas. Pojken hade svårt att hålla ordning omkring sig, utom i köket. Han var kock och på väggen hängde ett diplom för avlagd examen vid en kockskola, mellan två gamla planscher som visade styckningsschema för nötkött, gris och får.

Sonen, Toby som han hette, hade genomgått en lång och gedigen utbildning utan att någonsin komma i närheten av styckat kött. Planscherna på väggen föreställde någonting upphetsande, åtråvärt och oåtkomligt. Sådant som alla unga män vill se på väggen.

Gardinerna i rummet var fördragna för det mesta. Toby jobbade till långt in på nätterna och låg och sov mest hela sin lediga tid. Hanck blev stående där inne i skumrasket, med en kudde i handen, en mjuk kudde som kom från hans eget barndomshem och som Toby gjort till sin. Det hade funnits ett broderat mönster på den men det hade blivit bortnött, tyget var blankslitet, kudden stank. Den var slut, men han vågade inte slänga den.

Han blev stående där, villrådig, nästan modlös. Han hade fortfarande inte vant sig vid att pojken blivit stor. Det hade gått så fort. Grabben klarade sig själv, tjänade mer pengar än sin far och var förutspådd en lysande framtid. Hanck borde vara glad och intalade sig att han var det också, men det var en egendomlig glädje. Den kunde göra honom paralyserad, särskilt där inne, i det gamla pojkrummet.

Det där trånga, stökiga och illaluktande kyffet var som ett slags terminal, han befann sig mitt inne i ett avsked. När han senare skulle tänka tillbaka på den här dagen kunde han få för sig att han stått där inne med en skitig kudde i handen och förberett sig på ett annat avsked, ett mer definitivt. Men det var kanske mest en efterhandskonstruktion, ett sätt att tolka den magi som hållit honom kvar.

Den kan uppträda var som helst, vid stora tragedier och i de mest vardagliga sysslor, i alla mänskliga göranden och låtanden. Det kan ske plötsligt, i en blick, en gest, ett tonfall, utan att orden: "Det var en gång..." någonsin yttrats.

När den får verka obruten beskriver den ett bestämt förlopp, som en pil skjuten ut i det blå, utan mål men med en bana redan antydd i bågens böjning. Den når sin höjdpunkt, förlorar kraft, ändrar kurs och sjunker sedan obehagligt ner mot marken, slår ned någonstans, blir stilla,

livlös, tills den återfinns och brukas igen, mot ett nytt mål eller än en gång utsänd i samma blåa rymd.

Även triviala historier som aldrig förutskickar några märkvärdiga händelser och som kanske röjer ett snöpligt slut redan i begynnelsen väcker förväntan och, därutöver, fruktan för det ofrånkomliga slutet. Ingen vill leva i en värld som förlorat sin glans.

Ens utsikter att finna sig tillrätta i tillvaron beror på hur man förhåller sig till denna magi, om man lär sig att uppfatta den på rätt sätt och förmår att inrätta sig därefter.

Den som väljer att förneka dess makt kan komma långt här i världen men löper å andra sidan risk att bli ihågkommen som ett vidunder som aldrig fann sig tillrätta.

Hanck hade funnit sig tillrätta, åtminstone de senaste tjugo åren, åtminstone fram tills nu, när han fick liksom sega sig upp ur en djup svacka för att kunna släppa den där skitiga kudden till golvet och ta sig ut ur rummet.

Sonen skulle komma hem till kvällen och vara ledig några dagar. Hanck såg fram emot det, han kunde ertappa sig med en massa föreställningar om vad de skulle göra tillsammans, saker som, så fort han blev medveten om dem, fick honom att känna sig löjlig.

Han visste ju på förhand att det aldrig skulle bli av. Han hade inte så mycket att erbjuda längre.